

Az előrebecslési módszerek, a tájékoztatás*

A témául választott két kérdés összefügg. Diktatórikus kormányzatok idején elegendő lenne a vezetők meggyőzése arról, hogy az elfogyás irányába mutató demográfiai folyamatoknak sokféle negatív következménye lehet mind a gazdasági életre, mind az egész társadalomra. Hatalmuk van rá, hogy megfelelő kormányzati intézkedéseket tegyenek. Két diktátor, Rákosi Mátyás és Nicolae Ceausescu már kísérletezett az abortusz tilalommal. Ez az út járhatatlan; súlyosan negatív visszahatásai voltak. **Ahhoz, hogy a problémát valóban megoldó, a gyermekeket és gyermekeket nevelő családokat megfelelően támogató kormányzati döntések születhesse, ahhoz a közvéleményt reálisan tájékoztatni kell.**

A konferencia egyik meghívóján az az alcím is szerepelt: konferencia a demográfiai stratégiáról. Mind a főcím, mind az alcím a magyarság jövője szempontjából kardinális kérdés. Ha nem is mondja ki minden hozzáértő demográfus, de tudja, hogy a magyar népesség elfogyási folyamata irreverzibilis, hogy monetáris szakértők és külgégyérek is megértsék: visszafordíthatatlan. Ennek bizonyítása sokféle módon történhet. A kiváló demográfus, Valkovics Emil előbb elhangzott előadása példa erre. Ehhez – a szemléltetés kedvéért – szeretném hozzáfűzni a következőt. Ma 100 házasságból, avagy az egyre divatosabb együttélésből úgy számítjuk, hogy 160-170 gyermek születik. A demográfiai egyensúlyunk visszanyeréséhez 270-280 gyermek születésére lenne szükség. Mikor fogjuk elérni, hogy általános legyen Magyarországon az, hogy 3 vagy inkább 4 gyermeket nevelnek fel családonként?

Ilyen körülmények között igen indokolt volt egy ilyen kérdésnek konferenciát rendezni. **Rendkívül széles társadalmi összefogásra lesz majd szükség ahhoz, hogy ezt az elfogyási folyamatot érdemben lassítsuk.**

Miért a késedelem, aminek súlyos negatív hatásai lesznek a jövőben? Ebben a tájékoztatásnak, népünk tájéko-

zatlanságának – mind a mai napig – nagy része van. A Tiszatáj c. folyóirat 1970. májusi és júniusi számában „Sorskérdésünk a népesedés” címmel 3 íves tanulmányom jelenhetett meg. A hivatalos szakma agyonhallgatta. Az Ilia Mihály szerkesztette folyóirat 1972. októberi számában bíraltam az akkori fődemográfus, Szabady Egon optimista, rózsaszínű jóslatait a magyar népesség jövőjéről. Ekkor már ütött a politikai hatalom. Ilia Mihály 4 helyről kapott figyelmeztetést /Politikai Bizottság, Központi Bizottság, Megyei Pártbizottság és az „elhárítás”/. Ok: politikai nyugtalanságot keltek. Mit lehet ezzel szemben mondani: valóban nyugtalanságot próbáltam kelteni. Tanszékvezetőm útján megfenyegettek, ha még egyszer megszólalok, kirúgnak tanári állásomból. Mindenesetre docensi kinevezési felterjesztésemet visszavonták, 9 év után kerülhetett rá sor. Csak én voltam így? Andorka Rudolf hivatalnokká való visszaminősítése, mert írni mert a Confessio c. lapban; s ne is beszéljünk a nagy íróról, Fekete Gyuláról. Vészharangot kongató, nacionalista, etc. Írástudók felelőssége? **Lehet-e tenni a téves tájékoztatás ellen?** Én, ahova meghívtak: Széchenyi István klub Martonvásár, vagy a falucskák, kultúrotthonok, mindenütt próbáltam elmondani, hogy mi felé tartunk. 1983-ban a Magyar Tudományos Akadémiához nyújtottam be pályázatot: „A fejlődés egyik tényezője a népesség”. Említésre méltónak sem találták, 1985-ben már a „Szegedi Egyetem” – nem éppen országos olvasottságú lapban írtam egy sorozat keretében: Hol nemzet süllyed el. 1989-ben kezd inogni a „puha diktatúra”. Fekete Gyula, jómagam, Kelemen András pszichiáter szólunk 550 főnyi hallgató-sághoz a szegedi egyetem „Auditorium maximumában”. Monigl István, a központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Intézetének igazgatója arról oktat az akkor is legkedveltebb napilapban, a Népszabadságban, hogy a jószándékú Fekete Gyula és Kováts Zoltán félrevezeti a magyar népet. Vajon ki vezette félre a magyar népet?

Ezeknek a kis egyéni sérelmeknek, sebeknek a felszaggatása ma miért fontos, miért érdekes? Mert azok-

nak az évtizedeknek, „a Szabady-Monigl-korszaknak” a félretájékoztatásai ma is bennünk élnek. Ha tudnák nyugdíjasaink, mily nehéz a mai aktív dolgozóknak megtermelni az ő nyugdíjukat, mert a puha diktatúra elherdálta munkájuk gyümölcsét, kicsi, csak 22 milliárd dollár adósságot, használhatatlan ipari üzemeket és így tovább hagyott örökül. Ha tudnák, ismernék helyzetünket, akkor nagyon hálásak lehetnének a Horn Gyula vezette koalíciónak, hogy ennyi nyugdíjat is folyósított számukra; ugyanúgy hálatelt szívvel kellene gondolniuk Orbán Viktorra: a mai pénzügyi kormányzatra, hogy ennyi nyugdíjat is ad. Szerintem nem ismerik demográfiai helyzetünket a taxisok, a kofák, a mozdonyvezetők és más sztrájkolók. A gazdasági stabilizáció megteremtése: kulcskérdés. **Az infláció csökkentése családoknak, mindenkinek fontos, de nem a jövőt jelentő, gyermeket és gyermekeket nevelő családok terhére.** Érttem én, hogy az osztályharc fokozása szellemében nevelkedett volt miniszterelnökünk nem akar családi pótlékot adni a burzsoáknak, de – szerintem – a jobb körülmények között nevelkedő gyermekeknek, családjaiknak is jár egy kis segítség, ha a második, avagy nagyon ritka esetben a harmadik gyermek felnevelését vállalják. Hallgattam régebben a rádióban, hogy az ellenzék mennyi értékes javaslatot tett, pl. oktatásügyünk érdekében. Üres padsorok, senki sem figyel rájuk. Amikor Bokros Lajos, a miniszterelnök úr elgondolásainak kivitelezője bejelenti a stabilizációs programot, annak a családokra háruló részét, viharos tiltakozás az ellenzék részéről. Közbeciáltások: Kövérv László, Torgyán József, korábban Varga István, Csépe Béla. Újraolvasom a jegyzőkönyvet.. Sehol egy utalás arra, hogy parlamenten kívüli eszközökkel próbálnák a kormányt jobb belátásra bírni. Hiszen ezek az eszközök gyorsítani fogják népünk elfogyási folyamatát! Ez kézenfekvő. Első a stabilizáció! Bármilyen eszközzel! 1995. március 12-i bejelentése után rendezik meg a IV. Életvédő Konferenciát. /1995. márc. 24-26./ Elmondom, hogy mily súlyos következményei lehetnek ennek – a lélektani hatást is figyelembe véve. Jobbnál jobb hozzászólások. Tempfli József, Hegedűs Lóránd püspök urak, Balczó András, sorolhatnám még. Van a konferencia anyagának megjelentetésére pénz? Ilyen tájékoztatásra nincs szüksége a kormánynak! Az én hozzászólásom, a száraz adatokkal együtt megjelenhet a Hévíz című irodalmi jellegű folyóiratban /1996. 2./ Ehhez szükséges Kiss Lajos polgármester támogatása. De ki olvas, hányan olvasnak az országban ilyen folyóiratot? A hivatalos orgá-

numok, a marxizmus-leninizmus emlőin nevelkedettek számára valami nacionalista elhajlás a népesedés ügyével foglalkozni.

A mostani kormány felméri gazdasági helyzetünket. Az infláció csökkentésére tett ígéretét be szeretné tartani. Ennyi pénz jut nyugdíjra. Nem jut pénz a metró továbbépítésére, a Nemzeti Színház építésére és így tovább. Korábban tudomásul kellett vennünk, hogy a puha diktatúrában tönkretett gazdasági helyzetünkben nincs lehetőség, fedezet a világhiállítás megrendezésére. Tudomásul vettük. Mert van felelős kormányunk, amit a magyar nép választott. Az ellenzék nem fenyegetődzött parlamenten kívüli eszközökkel, amibe a robbanásokat is bele lehet érteni. Szerintem ebben a gazdasági – népesedési helyzetben a sztrájkok nem segítenek. **Mert most mit is kellene kimunkálnunk: egy átfogó népesedési stratégiát!** Előreszámításaink ennek szükségességét igen aláhúzzák. [A Központi Statisztikai Hivatal egyik kiváló demográfusától, Vukovich Györgytől olvastam a Demográfia folyóirat 1996. évf. 2-3. számában, hogy már 1985-ben megkezdődött annak a koncepciónak a kidolgozása, hogy a gyermekes családok támogatási rendszerét úgy fejlesztesék tovább, hogy a „...teljes gyermeknevelési ciklust átfogják,... s a gyermeknevelés költségeinek átlagosan 30-40 %-át fedezzék.” „**Az 1984-es népesedéspolitikai jogszabályokban meghatározott és időben ütemezett eszközrendszer 1987 óta elenyészett.**”]

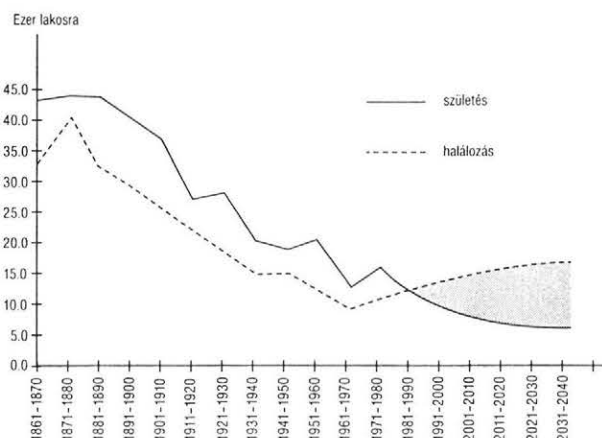
Miért is súlyos demográfiai helyzetünk, miért is visszafordíthatatlan a folyamat? Több mint száz éves folyamatról van szó. A reális előrebecslés módszerének kimunkálására az kényszerített bennünket, hogy a KSH Népeségkutató Intézetében használt component method nem vezetett eredményre. Magyarországon az 1957 óta elkészített hipotéziseken – rövid időn belül /általában kétévenként/ – kisebb-nagyobb módosításokat kellett végrehajtani, mert kiderült, hogy nem teljesülnek. A korszakokra bontott metódus nagy gyengéje, hogy **feltételezésekre** épít; két fontos tényezőt meg kell becsülni: a várható termékenységet és a korszakspecifikus halandóságot. Az, hogy a **becslés** vajon **miért nem volt jó**, miért következett be rosszabb a vártnál, ezt most ne bolygassuk; a **változó körülményeken kívül szubjektív okok is lehetnek; nem kívántak túl sötét képet festeni a jövőről.**

A valóságot – már több mint egy évtizede – jobban megközelíti a grémiumunk által kimunkált előrebecslési módszer. Ez a korábbi évek, évtizedek **ezer lakosra ju-**

tó születési és halálozási arányaira épít, nem feltételezésekre. Ezekben az arányokban tendencia fejeződik ki. A tendenciát megfelelő matematikai eljárással le lehet írni. A kiszámított trend segítségével igen nagy pontossággal meg lehetett határozni a születések és halálozások várható számát, ebből az össznépeiséget. Csak arra kellett rájönni, hogy a születési arányok alapján a trend nem lineáris függvényvel, hanem exponenciálissal lehet a valóságnak megfelelően leírni.

Állami alkalmazottak családi pótléka 1912-től, az ún. ONCSA-házak, kölcsönök; a társadalom morális támogatása a több gyermeket nevelőknek; majd a családi pótlék emelése, az 1960-as években a lakásépítéshez, a szövetkezeti lakásokhoz gyermekeként nyújtott 30 ezer forintos támogatás, általában az évezredes erkölcsi törvények betartása, – az Élet szeretetére való nevelés együttesen azt eredményezték, hogy a gyermeket nevelő családokra zúduló nehézségek ellenére, sokan az Életet választják, s nem egy egykét, a hedonizmust. Vannak olyanok is, akik mernek két gyermek felnevelésére vállalkozni. Három gyermek már nagy ritkaság. Az igazi nagy törés, a statisztikai adatok szerint itt következik be. A két keresőre épített szocialista gazdasági rendszerben három gyermek mellett már az anyának otthon kell maradnia, amíg a kicsik fel nem cseperednek. **A családokra nehezedő terhek miatt Európa minden országában – kivéve az albánokat – a születési arányok csökkennek.**

Előrejelzés a történelmi tendenciák alapján

Erről írhattam Szabó István professzor születésének 100 éves évfordulójára a Rácz István által szerkesztett emlékkönyvbe. Mivel államunk, társadalmunk kismértékben segíti a gyermeket nevelő családokat, így a születések csökkenő tendenciája nem írható le lineáris függvény-

nyel, ha jó előrebecslést kívánunk készíteni, hanem csak exponenciálissal, az elipszishez hasonló görbületek leírására alkalmas függvényvel. A halandóság ezer lakosra jutó aránya is – az általános előregedés következtében – romlik Európa minden országában. Ezt sem lehet leírni a valóságot jól megközelítően lineáris függvényvel, csak 2/3 kitevőjű hatványfüggvényvel.

A születési arányok várható alakulásához az exponenciális függvény alkalmazásakor felhasznált arányszámok évtizedenkénti összesítésben történt 1861-től 1990-ig; a halálozási arányszámok előrejelzéséhez a 2/3 kitevőjű hatványfüggvényt alkalmaztuk évenként 1961-től 1990-ig.

Számítások eredménye az össznépeiségre

Év	ezer
1997	10 135
2000	10 003
2005	9 746
2010	9 547
2015	9 211
2020	8 840
2030	8 040
2040	7 202

A konferenciára készülve csak a további mondanivaló szempontjából összegeztem az elmúlt két évtizedben kismunkált előrebecslési metódusunkat és eredményeit. Részletesebben, az előzményeket is tömören bemutatva, megjelent a Demográfia folyóirat 1997. év 4. számában (375.382. p.) – Új előrebecslési módszerünket, eredményeit már 1988-ban közzétettük (Válasz Évkönyv 1989. II. köt. Szerk. Medvigy Endre. 224-249. p.) A halandósággal kapcsolatos számításainkat kellett csak finomítani.

A konferencia nagyközönsége elé a Népeştudományi Kutatóintézet műhelyéből Hablicsek László tanulmánya, szép ábrája került terjesztésre, azt látják az újságírók is. Rápillantva a várható össznépeiséget bemutató grafikonra úgy láttam, hogy Hablicsek László és a „műhely” nem változtat már négy évtizede alkalmazott módszerén, az évjáratokat is figyelembe vevő, tehát árnyaltabb kifejtést lehetővé tevő „component methodon”, s rápillantva az ábrára, láttam, hogy ez sem fog teljesülni, mint ahogy a korábbi tizenegynéhány. A „legfelső”, a magas változat nem teljesülhet, mert a termékenység folyamatosan romlik. – Utána következik három: a „fiatal”, a „közepes”, és „idős”. Két bökkenő: egyik az, hogy ebbe a prognózisba már beépítették a megbecsült évenkénti

ötezres bevándorlást, letelepülést; az „idős” változatban az elvándorlási többletet. A bevándorlással való népességnövekedést nagyon valószínűnek tartom, helyes, ha számolunk vele. De... így már **nem láttatja** – az általa használt kifejezéssel élve – a „statisztikai népességet”. Én szívesebben használnám a **törzsnépességet**, ami természetesen benne van a magyarság sorsával azonosuló, magyarrá válni akaró cigány népesség is. Ez az ábra a „mechanikus népmozgalommal” növelt avagy csökkentett (idős változat) prognózisa.

Ha levonom a feltételezeten betelepülő vagy elvándorló népességet, akkor a kutatóintézet által jóváhagyott előrebecslés majdnem ugyanazt az eredményt hozza, mint grémiumunk munkája alapján kimunkált – exponenciális, valamint 2/3 hatványkitevőjű függvényel számított – eredmény. Van azonban egy újabb „csavarás” az előreszámításban. A szöveges részben szemléletesen látszik ez a beépített – feltételezett – módosulás. A szöveges rész 13. oldalán látható egy ábra: „2. A teljes termékenységi arányszám. 1970-2050.” Számomra rejtély, mi alapján lehet azt feltételezni, hogy 2005 után jelentős mértékben növekszik a termékenység; majd ez a megnövelt termékenység stabilizálódik 2050-ig. 1957 óta figyelemmel kísérem a kutatóintézet prognózisait, feltételezéseit. Ez a feltételezés engem nagyon-nagyon emlékeztet a Szabady-Monigl-korszak hipotéziseire: jönnek a népességpolitikai intézkedések, – most a legrosszabb – s utána minden nagyon szép lesz, így és így fog a termékenység, s vele együtt a népesség is növekedni; vagy ahogy később jósolták, az elfogyás folyamata megáll. Lehetséges, de... ahhoz megfelelő népesedéspolitikai intézkedéseket kell hozni. Ehhez az előrebecsléshez azt is meg kellene mondani, hogy a gyermekneveléshez, az oktatás költségeihez az állam – a közösség érdekében, a jövő érdekében – 40 vagy 50 százalékkal fog hozzájárulni. Ez esetben teljesül ez a mérsékelt elfogyási prognózis.

Azon a szép színes grafikonon látható – igen halványan – egy ötödik előrejelzés is: az alacsony változat. Ez megegyezik, sőt túl is szárnyalja a mi grémiumunk számításait. Szerintünk a törzsnépesség 2040-re 7 millió 200 ezerre fog; a kutatóintézet által jóváhagyott prognózis szerint 6 millió 800 ezerre.

Az előadás után kialakult vitában rá kellett arra jönnöm, ma már nincs jelentősége a kutatóintézet előrejelzései és a mi közöttünk folyó vitának. Hablicsek László vastag betűvel szedett összegzésével maximálisan egyetértek: „**A népességcsökkenés megállítása az alapváltozatban**

/ld. közepes változat az ábrán/ **igen hosszú távon sem biztosított.**” (9. p.) – Végül az egész következtetési rendszer summája: „...**ha az alacsony termékenységű jövőkép érvényesül.**” „...**az katasztrofális következményekkel járhat az idős korú ellátó rendszerekre.**” (11.p.) – Ezt a vészharangot már nem egy író kongatja, hanem egy hozzáértő demográfus.

A trendszámításon nyugvó előrebecsléseink azért is hozhattak olyan eredményt, amelyek a későbbi években – sajnos évtizedekben – igazolódhatnak, mert az 1956-ot követő nagy zuhanás után a termékenység csökkenésének mértéke stabilizálódott. Lehet, hogy ebből a kifejezésből egyes politikusok azt a véleményt formálják meg a politika számára, hogy stabilizálódtak a népesedési viszonyok. Nem erről van szó, az elfogyás mértéke állandósult. A családokat támogató intézkedések kismérvű növelése ellensúlyozta azt a nyomást, ami a gyermeket és gyermekeket nevelő családokra nehezedett. Minden európai országban, aki gyermeket vagy gyermekek nevelését vállalja, az a gyermekek számától függően több terhet vállal magára. Ez független a jövedelmi kategóriáktól. Tehát a „gazdag” országokban is exponenciális függvényel leírhatóan csökken a gyermekek száma. Nem az ilyen-olyan jövedelmi szint a meghatározó, hanem az, hogy relatíve rosszabbul élnek azok, akik az élet, a megmaradás ősi törvényét követve gyermekek felnevelését vállalják. Régen a gyermek áldás volt, öregségünkre nem maradtunk magunkra. Most bizunk a nyugdíjintézetekben. Egy fokozatosan növekvő időskorú népességet hogyan, milyen szinten fog eltartani egy egyre csökkenő tömegű, ún. aktív népesség, melynek egy részét is el kell a társadalomnak tartania képzetlensége, avagy más okok miatt? Hablicsek László összegzése erre utalt!

Lassítás módja? Nálunk szakmai körökben is elterjedt az a nézet, hogy nem a gazdasági vagy gazdasági jellegű tényezők játszanak döntő szerepet a gyermekvállalás csökkenésében. Ezt a nézetet már a századforduló óta sokan itthon és külföldön is elutasítják. A mostani tanácskozásra készülve matematikus tanácsadóimmal azt is kiszámítottuk, hogy mi lett volna, ha 1970-től kezdve a fentebb vázolt népesedéspolitikai intézkedéseket nem hozzák, ha a társadalom felelős egyházi és világi vezetői nem szólnak az Élet érdekében. Ez a másik kis táblázat részben tartalmazza a trendszámítás alapján meghatározható várható össznépességet. Ami – már tudjuk – nem teljesülhet. Mert ha visszaáll is az 1995 előtti családi támogatási rendszer, még mindig nem tudjuk, hogy a Horn-

Kuncze-Bokros kormányzat visszavonó intézkedéseinek mi volt a lélektani hatása. A jó intézkedéseknek volt kedvező hatása!

Az ezer lakosra kiszámított születési és halálozási arányszámok tendenciát fejeznek ki. Ezekre a tényekre alapoztuk új előrebecslési módszerünket. Ebből az is következik, ha a családi támogatások eddig megvalósult – szerény – rendszere nem lett volna, akkor számításainkban nem az ellipszis görbületét jól leíró exponenciális függvénnyel kellene az előrebecslést elvégezni, hanem lineáris függvénnyel. A családi pótléknak 70 forintról 300 forintra való emelésétől, a lakásépítéshez nyújtott támogatásoktól kezdve /1970-es évek/ számítottuk a kedvezőbb népesedéspolitikát. Lineáris függvénnyel számolva így alakult volna a magyar össznépesség, ha a családokat ez a kis kedvezmény, s vele együtt a jobb közhangulat nem segít:

Év	Össznépesség (ezer)
1997	9 350 (ma 10 135)
2000	9 150
2005	8 800
2010	8 400
2015	7 800
2020	7 000

Ha visszaállna a Horn-Kuncze-Bokros kormányzat előtti támogatási rendszer, ha annak negatív lélektani hatása kiküszöbölődne, akkor az lenne várható, hogy a „törzsnépesség” 2020-ra csak 8 840-re csökkenne. Ezt már korábban bemutattuk.

A törzsnépesség előbb lassú, majd gyorsuló fogyása kapcsán, mely most már – sokféle mulasztás miatt – visszafordíthatatlanná vált, szükségszerű, hogy foglalkozunk a vendégmunkások befogadásával, majd később letelepedésük kérdésével.

A kérdés összefügg a tájékoztatás jelenlegi helyzetével is. 1996. december 10-én Pók Attila kérésére hozzászólhattam az Európa Intézet és még négy másik rendező szerv által összehívott „A politikai stratégia és migráció” című konferencián. Egyíves tanulmányomat megküldtem a rendezőknek, de a megjelent kötetben nem közölték. A jövő szempontjából, mivel népességünk csökken, erőteljes az öregedés folyamata, szükségszerű, hogy idegeneket fogadjunk be. Átgondolt és indokolt, hogy a mostani konferenciára kiadott kutatóintézeti anyag /Hablicsek

László/ különösebb, megbízható támpontok nélkül, de bátran, évenkénti 5000-es beköltözéssel számol a 2050-ig terjedő fél évszázadban. Az 1990. december 10-i anyagból közlök néhány részletet. Ezt még 1997-ben nem lehetett közölni. Akkor még így állt a tájékoztatás.

Világosi Péter államtitkár úr nyitó előadásában vázolta a migráció törvényi szabályozásának néhány részkerdését. Ez a kérdés ennél sokkal nagyobb figyelmet érdemel. Nagy Boldizsár és Tóth Judit világos jogi elveket fogalmazott meg. Az utóbbi jogosan kifogásolta az aktív politikusok, s főként a hatalmat gyakorlók részvételének hiányát e fontos tanácskozásról. Igen sokszínűen fejtette ki Tóth Pál Péter a migrációs politika kidolgozatlanságát, az ebből fakadó negatívumokat. Mégis hozzászólásom legkonkrétabb alátámasztását Gagy József kiselőadása adta, aki újonnan feltárt, összegyűjtött adatokkal szakszerűen mutatta be, hogy függetlenül a nagypolitikától, a munkavállalókra zúduló számtalan akadálytól, a havonként megismétlődő munkavállalási hullámban mily jelentős számban jönnek Székelyföldről az elemzésre kiválasztott Hargita megyéből /régi közigazgatási beosztás szerint Csík és Udvarhely megyéből/ az ideiglenes munkavállalók. Csak 4 hetet tölthetnek itt, mint turisták. Utána indulnak vissza. Nem hagyják el szülőföldjüket. A rendkívül rossz megélhetési körülmények, a munkanélküliség kényszeríti rá őket, hogy egy kicsit jobb kereseti lehetőséget remélve idejöjjenek. Vállalják a rossz elszállásolást, a munkauszót és a „fekete munkásokra” váró törvényi szigort. Pedig ők a mi trianoni hazánkat építik. – Hozzászólásomra készülve Szegeden, **most azt szeretném bemutatni, hogy most is, de későbbi évtizedekben is mily nagy szükség lesz hazánkban a vendégmunkásokra.** Számunkra az a legkedvezőbb, ha viszonylag rövid időre érkeznek, nem kívánnak itt állandóan megtelepedni. Ugyanakkor így ez a réteg nem szívja el az erdélyi magyarságot. Így nem tesszük ki magunkat Tökés László püspök úr jogos bírálatának. 1990 nyarán az erdélyi fiatalok tömeges felvételével egyetemreinkre, főiskoláinkra, meggyengítettük őket. Tökés püspök úr igaza 1995 nyarán tényszerű igazolást nyert. Például a mi főiskolánkon végzett 42 erdélyi fiatal közül csak kettő ment vissza. Igaz az is, hogy a román állam nem ismerte el végzettségüket.

A születési arányok már a XX. század elejétől kezdve az egész országban csökkennek. Ennek negatívumát sokáig a halandósági viszonyok javulása ellensúlyozta. 1961-től kezdve a halandósági viszonyok országosan

romlanak. Bár a korszpecifikus halandósági arányok /30 és 60 év közötti korosztályokban/ a világon itt a legszomorúbbak, de ma már nem ez a legszomorúbb. Az, hogy olyan elöregedett a népesség, az idősök aránya oly méretű, hogy ma már lényeges befolyást az sem gyakorolna demográfiai helyzetünkre, az elfogyás folyamatára, ha a korszpecifikus halandóság kicsit javulna. 1981 óta fogy a népesség. Akkor még Magyarország népessége 10 millió 713 ezer volt, most 1998 szeptemberében a legutóbbi rendelkezésre álló adat szerint 10 millió 106 ezer. Az elmúlt 16 év során több mint 600 ezerrel lettünk kevesebben.

E régóta tartó elfogyási folyamat 1995-ben tragikus lendületet vett. A Horn-Kuncze-Bokros stabilizációs program a családoknak nyújtott kedvezményeket a legkülönbözőbb módon csökkentette, így népességünk elfogyási folyamatát felgyorsította.

A következő táblázatban azt szeretném bemutatni, hogy a Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Intézetének legutolsó, 1994-es adatokra támaszkodó előrebecslése alapján hogyan változott meg, hogyan gyorsult az elfogyás az elmúlt évtizedben /Hablicsek László: A gazdasági aktivitás előreszámítása. 1994-2010. 23. p./

A kiadványban a következőket olvashatjuk:

Az 1994-es bázisadatú előrebecslés már két év után jelentős eltérést mutat a valóban bekövetkezett népességi helyzettel. Ez igen elgondolkodtató, mert távlati következményei igen súlyosak, ahogy a táblázatban tükröződő számításaink mutatják.

A prognózis és a valóság közötti eltérés csak kis részben adódik abból, hogy Hablicsek László nem alkalmazta következetesen a történelmi tendenciák tanulságait, még abból sem, hogy az első koalíció idején /1990-1994/ a családokat, a gyermekeket nevelőket támogató juttatások reálértéke csökkent. Erre már 1995-ben felfigyeltünk arra, hogy lakosságunk ezt a kismértékű reálérték-csökkenést is érezte; a történelmi csökkenő tendenciához mérten is kevesebb gyermek világra hozatalát vállalta. A népességcsökkenés, a születések csökkenésének folyamatában egy lefelé tartó törést hoz 1995 márciusa. A Horn kormányzat pénzügyi helyzetünket válságosnak ítélve a neves monetáris szakértőre, Bokros Lajosra bízta az egyensúly megtartásainak módzatait. Ebbe az is beletartozott, hogy a gyermeket nevelőktől sokféle kedvezményt megvontak. Arról, hogy ez mennyire volt indokolt, hogy ez a része a monetáris politikának mennyit is hozott a konyhára, majd a történelem ad választ. **A negatív lélektani hatás szinte felmérhetetlen.**

1.b. A népesség száma nemek és gazdasági aktivitás szerint, 1994-2010
Változó korszertinti arányokon alapuló technikai előreszámítás (ezer fő)

Naptári év	Aktív kereső	Gyermekek nevelő	Regisztrált munkanélküli	Nyugdíjas járadékos	Tanuló	Egyéb	Népesség Tervezett	Összesen Valóság
------------	--------------	------------------	--------------------------	---------------------	--------	-------	--------------------	------------------

Férfiak és nők együtt

1994	3520.1	327.9	627.9	2841.4	1676.2	1291.1	-	10284.6
1995	3582.6	332.6	562.6	2850.3	1637.8	1288.8	10260.8	10214.0
1996	3635.2	338.5	505.0	2858.6	1624.6	1276.9	10238.8	10176.0
1997	3677.2	343.9	454.8	2864.6	1611.6	1267.2	10219.3	Ebből
1998	3704.7	349.2	409.7	2873.9	1602.9	1260.7	10201.1	követ-
1999	3691.4	353.4	406.9	2882.3	1601.4	1249.1	10184.5	kezik
2000	3683.6	358.5	403.9	2894.0	1580.3	1247.8	10168.1	9937.0
%	36.2	3.5	4.0	28.5	15.5	12.3	100.0	
2005	3600.3	360.7	392.8	2943.4	1562.5	1210.3	10170.0	9563.0
%	35.8	3.6	3.9	29.2	15.5	12.0	100.0	
2010	3479.9	334.1	381.0	2986.8	1588.5	1137.5	9907.8	9108.0
%	35.1	3.4	3.8	30.2	16.0	11.5	100.0	

A pénzügyi egyensúly érdekében (Horn-Kuncze-Bokros-csomag)
előálló helyzet

2000	3597.2	347.8	397.5	2832.1	1540.2	1222.3	9937.1	
2005	3423.6	344.3	373.0	2792.4	1482.3	1147.6	9563.2	
2010	3196.9	309.7	346.1	2750.6	1457.3	1047.4	9108.0	

A „Horn-Kuncze-Bokros-csomag” gyökeres visszalépést jelent az elmúlt évtizedek népesedéspolitikájához képest. Ha megváltozik a népesedéspolitika, ha a visszavonások rendszere negatív lélektani hatást vált ki, akkor az előrebecslések se teljesülhetnek, hiszen megváltoztak a feltételek. A legfrissebb előrebecslések kötetét át kell értékelni! A konferenciára készülve – az idő rövidege miatt – megtartottam a csak kis módosítást igénylő Hablicsek László módszerét, de csak az elmúlt két év valós adatai alapján transzponálva végeztem el a számításokat. Már most megállapítható, hogy a Horn-Kuncze-Bokros-csomag következtében **az aktív kereső népesség 2010-ig legalább 450 ezerrel fog csökkenni**. 2010 után a csökkenés mértékében további gyorsulás várható. Az utánpótlást biztosító „tanuló” kategóriába soroltak létszáma a mostani 1 millió 600 ezerről 1 millió 450 ezerre fog csökkenni – legalább, hiszen a „csomag” hatását igazán még nem tudjuk mérni. Gazdasági fejlődésünk egyik meghatározója pedig a minőségileg jó, aktív kereső népesség. Mennyivel könnyebb a lengyeleknek, ott még növekszik az aktív kereső népesség!

Hablicsek László – nagyon helyesen – úgy számol, hogy a regisztrált munkanélküliek száma és aránya alig csökken 2010-ig. Ennek magyarázata többértű. A regisztrált munkanélküliek kisebbik hányada ma még állmunkanélküli. A munkanélküli segély, + a fekete munka keresete megfelelő jövedelmet biztosít. Ezek száma csökkenni fog. A nagyobbik gond az, hogy az írástudatlan, alulképzett munkaerő jórészt társadalmunknak a későbbiekben is el kell tartania. Ezen a helyzeten a közmunkák rendszerének kiterjesztésével enyhítettünk. **A fő probléma az, hogy egy következetesen csökkenő aktív népességnek kell egy nagyjából stagnáló, arányában növekvő tömeget eltartania.** Legnagyobb arányt a nyugdíjasok, a járadékosok adják. E réteg jogosan követeli, hogy megdolgozott a változatlan értékű, megélhetést biztosító nyugdíjért. Munkájuk gyümölcsét elherdáltuk! Kezdetjük a „láncos kutya” ellen épített erődvonallal, a laktanyák tömegével; támogattunk olyan iparágakat, melyek csak vitték a pénzt, a befektetést; fenntartottuk az ellenőröket ellenőrző szuper ellenőrök rendszerét; felvettünk a 60-as kenyér érdekében 22 milliárd USA dollár kölcsönt magánosoktól. Ennek kamataival való törlesztése még unokáinkat is terhelni fogja. Sorolhatnánk még e negatív gazdasági tényeket, de ez mind semmi! Életszínvonalunk fenntartása, kismérvű növelése érdekében **nem neveltünk a jövő számára**

gyermeket, illetve gyermekeket. Hogyan lehetséges a sok-sok mulasztás után a gazdasági rendszert fejleszteni? Még fenntartani is nehéz lesz! E mostanra kialakult népesedési helyzet szorosan összefügg a követendő migrációs politikával, a vendégmunkások kérdésével.

Az idegenek befogadásának, a vándormunkások alkalmazásának kérdésén kívül sok más probléma is demográfiai gyökerű. Ha csak a számokat nézzük, akkor nyilvánvaló, hogy kevesebb gyermek oktatásához kevesebb tanár kell, még az összedölt iskolákat se kell mindig újjáépíteni! Kevesebb népesség ellátásához kevesebb orvosa és kórházi ágyra lenne szükség; a magára maradt öregjeink ellátásához azért fenn kellene tartani az elfekvő kórházakat. Nyilvánvaló, hogy a közigazgatásban is szükség szerű a létszámleépítés. E lépések kényszerítő indoka: **egyre kevesebb a valóban termelő ember, a termelőképeség fokozása nem tud mindent megoldani!**

Filozófiai szakkifejezést itt nyugodtan lehet alkalmazni: **a lényegi probléma demográfiai.** E téren kellett volna megoldást találni az elmúlt három évtizedben, amikor ezek nyilvánvalókká váltak, de ezt elmulasztottuk. Népességünk annyira előregedett, hogy **az elfogyási folyamat visszafordíthatatlanná vált.** Ha az orvos nem tudja már a beteget meggyógyítani, akkor kezeli. E kifejezést nem véletlenül használja a politika oly gyakran! – Hogyan oldják meg ezt a problémát a tőkeerős országok, ahol arányban ezer lakosra számítva hosszú idő óta olyan kevés gyerek születik, mint nálunk? A kezelés egyik fő módosítása, hogy a megfelelő és nem mindig megfelelő idegeneket – más földrészekről is – befogadják, letelepítik. Ez a fő megoldás **Franciaországban, Angliában, Svédországban** és a kisebb gazdagoknál is. Nemrég mondotta a neves jobboldali politikus, Le Pen: Franciaország úgy tudta magát fenntartani, gazdaságát fejleszteni, hogy az elmúlt 30 évben 12 millió idegen megtelepítését engedélyezte. Angliában először 1970-ben jártam, valószínű, hogy utoljára. Már akkor láttam, hogy a londoni taxisok mind feketék, a szemetet az indonézek hordják, a vendéglősök jó része kínai. Az már nem olyan szembetűnő, hogy a római katolikus irek is szép számmal költöztek a gazdag Angliába. Gondolom, hogy azóta további fejlődés tapasztalható e téren is. – **A németek** a probléma kezelésének egy másik útját próbálják járni, de meddig? Rájöttek arra, hogy a már letelepedett egy-két milliányi török vendégmunkást nem tudják spontán asszimilálni. Így most igen megnehezítették az idegenek letelepedését. De a gazdasági kényszer is nagy úr. Szükség van olcsó

vendégmunkásokra. Az évente többször megismétlődő török vendégmunkások átutazásának örömeiből nekünk is kijut.

Hosszú ideig azt gondoltam, ezért írogatok 1970 óta, hogy a népesség elfogyásának irányába mutató tendenciát meg kellene állítani. A problémák megoldását a lényegi kérdésekre adott válasszal oldjuk meg. Azt szerettem volna, hogy a gyermek áldás legyen. Csakhogy **a magyar társadalom legszélesebb rétegei ma már nem vállalják a gyermekáldással összefüggő gondokat, anyagi áldozatot.** Körük egyre szélesedik. Ha kérdem, miért nincs második: „a mai helyzetben?” – a sztereotip válasz.

A kérdés kezelésének az a módja, hogy idegenek megtelepedésének tág teret adjunk, számomra nem szimpatikus. Nem szeretném Szent István királyunk intelmeiben kifejtett igazságot vitatni. Egy kevés idegen megtelepedése erősítheti az országot. Németektől kezdve besenyőkön, kunokon, jászokon sok mindenki azonosult a magyarsággal – önként, nem kényszer hatására. Legalább 1100 éve, de valószínű, hogy több is, itt élünk a Kárpát-medencében. Vannak más tapasztalataink is! A törökkel folytatott több évszázados harcban a magyarság pusztult. Dávid Zoltán történészünk mutatta ki több tanulmányban, hogy a **szlovák nyelvhatár** hogyan húzódott egyre délebbre, sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy ezt korábban Szabó István, a kiváló kutató és professzor leírta. A **románság** első csoportjai már itt lehettek a XII. századtól kezdve, de fokozatosan erősödtek meg. A bizánci, majd török elől észak felé húzódnak megtelepedésére a XVII. század második felében, II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi vállalkozása során nyílt meg a lehetőség. Hajdúkból, székelyekből álló serege fogságba esett, kevesen jöttek vissza. Erdély ott állt kiszolgáltatva a török által felbérelt tatár hordáknak. Például a székelyt, Gyulafehérvárt háromszor égették fel, irtották a népet az 1660-as években. Ma nem véletlenül szinte szíromán város. – A fokozatos **szerb** megtelepedés már a XV. század első felében megindult. A Habsburgok visszavonulása után Szerbiából, a források adatai szerint, 60 ezer család települt be. Kosovó szerb népességének jó része északra, a Kárpát-medencébe húzódott. A más nyelvet beszélők nagytömegű betelepülésének láthatjuk a következményeit. Trianonban már csak felgyorsították az etnikai zsigorodásunk folyamatát.

Jelenleg a nagyobb tömegű betelepüléseknek még csak a kezdeténél tartunk. A mai helyzet beható elemzé-

sét egy szerzőpáros kiválóan oldotta meg. Az itt ajándékba kapott kötetben, „Táborlakók, diaszpórák, politikák”, olvashatjuk Hablicsek László és Tóth Pál Péter tanulmányát.

Hangsúlyozzák, hogy a kérdésre vonatkozó kimutatások jelenleg még nem megbízhatóak. A jelen lehetőségeit ismerve vállalt feladatukat jól oldották meg. Viszonylag megbízható adatokkal 1990-től rendelkezünk. Az 1994-es adatokkal záródó 5 évben 7349 fő kérte **visszahonosítását**, azonkívül 44 353 személy honosítására került sor. Összesen **trianoni Magyarországunk 51 702 fővel gyarapodott**, olyanokkal, akik korábban határainkon túl éltek. Szükséges megemlíteni, hogy a zöldhatáron vagy egyéb módon érkezett magyarok jóval többen voltak, ennél sokkal többen hiányoznak Erdélyből vagy a Vajdaságból, de a kincses Nyugat vonzotta, a mi szegénységünk taszította őket. A hivatalos kimutatások szerint tehát 51 ezer 700 főt tudunk bevallani, hogy ennyivel gyengítettük – a menekültek szándéka szerint – a szomszédos országokat. A nem egészen 10,2 milliós országunk össznépeségéhez képest ez nem nagy tömeg.

A Kárpátokon túl élő moldvai magyarok körében szinte évszázados hagyomány, hogy a gyermekek elmennek munkát vállalni és utána hazamennek. Sokan vannak testvérek. A kisebbek akkor tudnak már román középiskolába járni, amikor a nagyobbak segítik őket a tanulásban. Segítem ezeknek a munkavállalását – nálunk. Most voltam körükben, Bákó mellett. Izraelbe csábítják őket egy évre igen kedvező feltételekkel. Féltem őket. De féltem a hazánkba jövő munkavállalókat is a munkauzsorásoktól.

A vendégmunkásokra szükségünk van, még inkább szükségünk lesz. Ebben a törvényi rendezést látom legégetőbbnek. Ha már nem sikerül a magyar népesség elfogyási folyamatát megállítani, ha átgondolatlanul ezt „sikerül” gyorsítani, ha már több évtized mulasztásai, bűnei miatt az elfogyási folyamat visszafordíthatatlanná, egyes rákos folyamatok esetében használt orvosi szakkifejezéssel élve, irreverzibilissé vált, próbáljuk tehát kezelni. A nyugati nagyhatalmak adnak példát, terápiát, de próbáljunk történelmi tapasztalataink nem kis tárházából is meríteni.

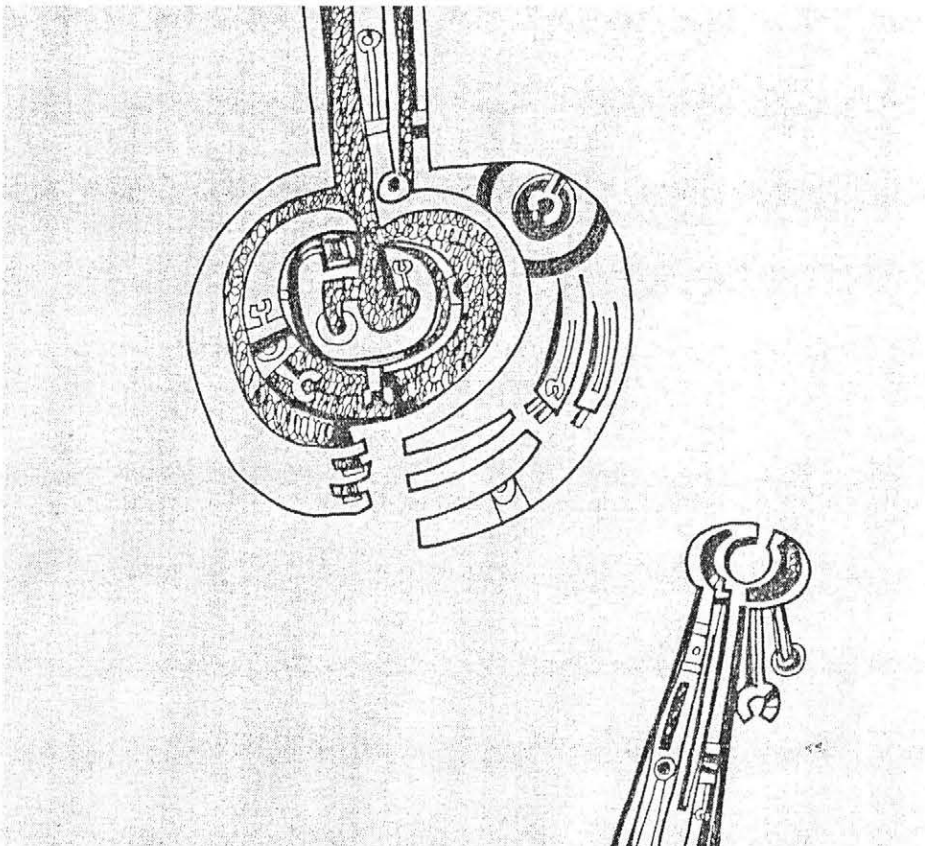
S. Molnár Edit és Pongrácz Tiborné szerzőpáros több mint egy évtizedes munkája jól tükrözi, **hogyan változott – kedvező irányban – úgy általában, népünk tájékozottsága** a népesedési helyzetünkről, ennek következményeiről. De láthatjuk, hogy még a „preferenciák”, a vagyak szintjén sincs biztosítva népünk fennmaradása.

Ahogy az elmúlt 30-40 év következetes munkája révén a „marxizmus-leninizmus irányítúje” beléivódott népünkbe, ugyanígy a sokféle téves tájékoztatás miatt ma sincs megfelelő tájékozottság népesedési kérdésekben. A IV. Életvédő Konferencia után /1995-ben/ Pajzs Tibor újságíró így fogalmazott: **„Végveszélyérzet nélküli önpusztítás folyik Magyarországon.”**

Miért vagyok optimista, hogy a népesség fogyási folyamatát lassítani tudjuk, így gyermekeinkre, unokáinkra kevésbé nagy terhet hagyunk örökül? Politikai vezetőink közül többeket tájékoztattam arról, hogy a születések csökkenésének folyamata rendkívül következetes. Elsődleges a gazdasági stabilizáció, mindannyiunk érdeke, de kisebb népesedéspolitikai intézkedésektől ne várjuk azt, hogy a folyamat érdemlegesen lassulni fog. Merkei Attila a földművelésügyi miniszter úr nevében válaszolt, Óry Csaba államtitkár úr a szociális és családügyi miniszter nevében. Mindkettő más és más úton közelítve meg a kérdést, ez igen megnyugtató volt a jövőt illetően. Óry

Csaba államtitkár úr a már hozott népesedéspolitikai intézkedéseket összegezte, valamint tájékoztatott a családvédelmi törvények előkészítéséről. „A gyermekvállalás és nevelés állam által történő támogatása olyan kötelezettség, amelyet a Szociális és Családügyi Minisztérium hosszú távú feladatának tekint”. Merkei Attila főosztályvezető úr válaszából egy félmondat a családtámogatásokról: „...rendkívül lassan kibontakozó folyamatról van szó és a kellő eredményességhez összehangolt kormányzati, önkormányzati és gyakorlatilag össztársadalmi cselekvésre van szükség.” De igaz! Már nem ütnek, már választanak a kormányzati tényezők. Látják a kérdés súlyát, jelentőségét. Engem nem sztrájkok, a parlamenten kívüli megoldásokkal való fenyegetőzés tesz optimistává, hanem a már meglévő összhang, szándék a cselekvésre.

A KSH Népeségtudományi Intézetének legjobbjai közül Vukovich Györgyöt idézem, már az 1980-as évek végén „eszközrendszer” kidolgozását tartotta szükségesnek, talán most már, igen megkésettén, lépünk előre.

* NÉPESSÉG ÉS NÉPESSÉGPOLITIKA MAGYARORSZÁGON c. konferencián elhangzott korreferátum. III. Népeség és társadalom szekció. 1998. november 16.